

Rola społeczności lokalnych w integracji uchodźców w Polsce

**Prezentacja wyników badań ISP dotyczących przygotowania
lokalnych samorządów do przyjęcia uchodźców**

Agnieszka Sitko

Instytut Spraw Publicznych

Forum „Uchodźcy i migranci w Polsce”

Warszawa, 12 kwietnia 2016

Projekt „Nadchodzą! Jak ich przywitamy?” jest odpowiedzią na zaangażowanie się Polski w program przesiedleń i relokacji uchodźców.

Partnerzy projektu: Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Fundacja Panoptikon oraz Fundacja Polskie Forum Migracyjne.

Najistotniejsze elementy projektu obejmują:

Działania monitoringowe:

- Monitoring granicy,
- Badania i monitoring systemu nadzoru nad uchodźcami,
- Ewaluacja oferty nauczania języka polskiego jako języka obcego dla uchodźców.

Badania społeczności lokalnych:

- Analiza przygotowania lokalnych instytucji do przyjęcia uchodźców z programu relokacji i przesiedleń,
- Analiza funkcjonowania ośrodków pobytowych dla cudzoziemców w lokalnych społecznościach w kontekście przyjęcia uchodźców z programu relokacji i przesiedleń – perspektywa mieszkańców,
- Badanie postaw grupy młodych Polaków, deklarujących poglądy nacjonalistyczne.

Działania informacyjne

Cele badania:

- Diagnoza przygotowania lokalnych instytucji do przyjęcia nowych grup uchodźców,
- Identyfikacja podstawowych barier i problemów systemie integracji uchodźców na poziomie lokalnym,

Metody badawcze:

- Badania focusowe w 4 lokalizacjach,
  - Wywiady indywidualne z burmistrzami/prezydentami miast lub wójtami gmin wiejskich, na terenie których zlokalizowane są ośrodki pobytowe dla cudzoziemców.
-

Grupa badawcza: przedstawiciele władz samorządowych, szkół, Miejskich Ośrodków Pomocy Rodzinie/Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie, Ośrodków Pomocy Społecznej, lokalnych organizacji pozarządowych, policji oraz pracownicy ośrodka.

Lokalizacje:

1. Podkowa Leśna (ośrodek pobytowo-recepcyjny Dębak)
2. Zgierz (ośrodek pobytowy w Grotnikach)
3. Warszawa Targówek (ośrodek pobytowy na Targówku)
4. Białystok (ośrodek pobytowy Budowlani)

Bloki tematyczne:

1. Funkcjonowanie ośrodka dla cudzoziemców w społeczności lokalnej,
  2. Relacje społeczność lokalna – uchodźcy,
  3. Integracja uchodźców z perspektywy lokalnej,
  4. Edukacja uchodźców w lokalnych szkołach publicznych.
-

Funkcjonowanie ośrodka dla cudzoziemców w społeczności lokalnej,

- Lokalizacja obiektów przeznaczonych na ośrodki pobytowe dla cudzoziemców poszukujących ochrony ma charakter wykluczający i izolujący,
  - Brak lokalnych zespołów - platform współpracy i wymiany informacji pomiędzy kluczowymi instytucjami zaangażowanymi w proces integracji uchodźców składających się z przedstawicieli instytucji publicznych, służb porządkowych, ośrodka dla cudzoziemców oraz sektora pozarządowego, (zespoły osób zajmujących się pomocą cudzoziemcom tworzone są za to np.. na poziomie instytucji – przykład jednego z MOPRów).
-

Relacje społeczność lokalna – uchodźcy

- Podczas fokusów pojawiała się także wątek jednego z wymiarów integracji „czucia się u siebie” - brak wiedzy na temat wzajemnego postrzegania się członków społeczności i mieszkańców ośrodka (choć takie badania w przypadku wybranych społeczności zaczynają być realizowane),
  - Uchodźcy w społecznościach lokalnych są zazwyczaj „niewidoczni”, ale zdarzają się akty wandalizmu, zniszczenia,
  - Negatywny wpływ szumu medialnego wokół kwestii przyjmowania uchodźców przez Polskę na relacje między członkami społeczności a mieszkańcami ośrodka (obecna dyskusja medialna jest bardzo szkodliwa dla budowania wizerunku obcokrajowców, szczególnie uchodźców),
  - Brak przestrzeni do wzajemnego poznania się.
-

Edukacja uchodźców w lokalnych szkołach publicznych

- Współpraca między szkołą a ośrodkiem dla cudzoziemców oceniana jest pozytywnie:
„Z punktu widzenia mojego ośrodka szkoła jest tą najważniejszą instytucją, gdyby ta współpraca nie była tak dobra to działalność ośrodka była niemożliwa,” (kierownik ośrodka)
  - Szkoła jest często jedynym punktem styku z lokalną społecznością (także rodziców dzieci z ośrodka)
„To jest jedyne miejsce zewnętrzne z którym one (matki uczniów uchodźczych) na sto procent będą miały doświadczenia kontaktu z mieszkańcami”
  - Główna oś współpracy: wymiana informacji o dzieciach oraz rodzicach,
  - Często pomocne były także wizyty nauczycieli i innych pracowników szkoły w ośrodkach,
  - Jednym z największych wyzwań jest rotacja dzieci oraz trudności w zakwalifikowaniu do odpowiedniej klasy dzieci, które nigdy nie były w systemie edukacji,
  - Brak okresu adaptacyjnego w szkole, dziecko powinno od razu uczęszczać na lekcje – szkoły starają się być elastyczne i próbują same radzić z tym problemem,
  - Bardzo ważna rola asystentów kulturowych: *„bez nich nie poradziłybyśmy sobie”*,
  - Brak doprecyzowania ile uczniów musi być w szkole, czy w klasie żeby był asystent kult.,
  - W związku z tym bardzo ważne jest przychylne nastawienie władz lokalnych – dzięki temu środki z budżetu gminy są przeznaczane na asystentów kult., ale co będzie za rok?
-

Edukacja uchodźców w lokalnych szkołach publicznych

- W niektórych przypadkach zatrudnienie pomocy nauczyciela, asystenta kulturowego było możliwe tylko dzięki współpracy z organizacją pozarządową,
  - Dobra praktyka: zatrudnianie uchodźców w roli asystentów kulturowych,
  - Wsparcie dla nauczycieli: w niektórych badanych miejscowościach nauczycieli mieli dostęp do szkoleń mających na celu podnoszenie kompetencji w obszarze pracy z uczniem cudzoziemskim realizowane przez instytucje publiczne oraz organizacje pozarządowe, szkoły mają biblioteczki z książkami na ten temat -> nie jest to jednak reguła
  - Problem z którym stykają się nauczyciele: w jaki sposób oceniać dzieci, dla których polski nie jest językiem pierwszym? *„Istnieją ogólne wytyczne, że należy oceniać postępy i wiedzę, a nie znajomość języka polskiego, natomiast są to wytyczne zbyt ogólne i pracując ze szkołami w całej Polsce to pytanie pada najczęściej i pozostaje bez odpowiedzi”*,
  - Część przedstawicieli szkół zgłaszała postulat zniesienia rejonizacji, dzięki temu dzieci z ośrodka mogłyby chodzić do kilku lokalnych szkół,
-

Integracja uchodźców z perspektywy lokalnej

Etap preintegracji:

- Brak jest rozbudowanych działań z zakresu adaptacji kulturowej w ośrodkach, a i gminy nie mają dostępu do środków na działania z zakresu adaptacji kulturowej,
- Bardzo ważna rola organizacji pozarządowych w prowadzeniu działań w ośrodkach,
- Problem braku stabilnego finansowania dla działań organizacji pozarządowych skierowanych do osób w procedurze jak i osób ze statusem,

Etap integracji:

- Zbyt krótki czas trwania IPI (pracownicy socjalni przekonują, że w obecnych realiach nie są w stanie prowadzić zindywidualizowanych i skutecznych programów wspierających – nie tylko z uchodźcą, ale i z całą społecznością, czyli prawdziwej pracy środowiskowej),
  - Dobra praktyka: asystenci w MOPR/PCPR pracujący w uchodźcami – np. pomoc w umówieniu wizyty lekarskiej,
  - Nie monitoruje się losów uczestników programów integracyjnych,
  - Jednym z największych problemów uchodźców jest trudność w dostępie do mieszkań (na ten problem w szczególności wskazują pracownicy socjalni realizujący IPI),
  - Trudności w takim samodzielnym kontaktowaniu się uchodźców z instytucjami ze względu na barierę językową (jest to także problem zgłaszany przez pracowników socjalnych – nie mają dostępu do tłumacza),
  - Trudność w znalezieniu legalnego zatrudnienia.
-

Propozycje rekomendacji:

- Znaczące zwiększenie poziomu zaangażowania Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w sprawę integracji cudzoziemców. Pełniąc rolę instytucji odpowiedzialnej za koordynację działań związanych z integracją uchodźców to Ministerstwo ma obecnie kluczową rolę do odegrania.
  - Finalizacja prac nad dokumentem Polska Polityka Integracji Cudzoziemców.
  - Podjęcie prac nad koncepcją kształcenia dzieci uchodźców i imigrantów w polskich szkołach, która stać się powinna istotnym elementem dokumentu Polska Polityka Integracji Cudzoziemców – założenie i wytyczne. Przygotowanie systemu szkoleń i wsparcia nauczycieli w zakresie pracy z uczniem cudzoziemskim.
  - Podjęcie działań w zakresie konstrukcji Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia (SIWS) dotyczących zamówień publicznych w zakresie zakwaterowania i wyżywienia cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Rzeczypospolitej Polskiej. Zmiany w zakresie SIWZ powinny zmniejszać rolę czynnika finansowego jako czynnika decydującego o wyborze obiektów na ośrodki pobytowe. Większy nacisk powinien zostać położony na jakość ofert. Powinny zostać podjęte działania w kierunku wyboru lokalizacji ośrodków pobytowych położonych w miastach, dostosowanie obiektów między innymi do obecności osób niepełnosprawnych, rodzin z dziećmi oraz podniesienie standardu obiektów.
-

Propozycje rekomendacji:

- Prowadzenie działań preintegracyjnych w trakcie trwania procedury. Wymuszona bezczynność w trakcie przebywania w ośrodku, będąca wynikiem braku polityki preintegracyjnej, w rezultacie utrudnia uchodźcom rozpoczęcie samodzielnego życia w Polsce po otrzymaniu decyzji pozytywnej i jest przyczyną niskiej efektywności IPI.
  - Wydłużenie i uelastycznienie Indywidualnych Programów Integracji. Czas trwania programu powinien zależeć od rzeczywistych potrzeb danej osoby.
  - Działania integracyjne powinny objąć również osoby z pobytem tolerowanym oraz humanitarnym, ponieważ osoby te mają podobne potrzeby integracyjne i napotykają na podobne bariery, co inne grupy objęte pomocą integracyjną. Osoby te, podobnie jak cudzoziemcy z przyznaną ochroną uzupełniającą i statusem uchodźcy, są wyjątkowo narażone na pauperyzację i marginalizację społeczną. Są to imigranci przymusowi i wykazują konieczność objęcia takim wsparciem integracyjnym, jak osoby ze statusem uchodźcy i ochroną uzupełniającą.
  - Podniesienie świadomości społecznej w zakresie uchodźstwa i polityki azylowej Polski. Jakość debaty publicznej, z którą obecnie obserwujemy wskazuje na konieczność prowadzenia kompleksowych działań mających na celu przygotowanie społeczeństwa polskiego do obecności uchodźców.
-

Propozycje rekomendacji:

- Inicjowanie działań w obszarze tworzenia i realizowania lokalnych polityk migracyjnych i integracyjnych, których zadaniem byłoby koordynowanie działań w obszarze zarządzania procesami migracyjnymi i integracyjnymi na poziomie lokalnym.

Instytucjami odpowiedzialnymi za budowanie lokalnych zespołów do spraw integracji uchodźców mogłyby być np. MOPR i PCPR. Instytucje te powinny pełnić rolę realizatora działań integracyjnych w ramach IPI, równocześnie pełniąc rolę koordynatora lokalnych działań integracyjnych skupiających kluczowe z punktu widzenia tego procesu instytucje publiczne i pozarządowe.
